

El Golan, el preu

En sortir de la seva reunió a Ginebra amb el president Hafiz al-Assad, Bill Clinton llençà l'afirmació que Síria, a canvi d'una retirada total de l'altiplà del Golan, estaria disposada a signar una pau veritable amb Israel. Més exactament, estaria disposada a tenir "relacions normals i pacífiques", la qual cosa sobreentenia l'establiment de relacions diplomàtiques. Tot seguit l'ambigüitat de les declaracions americanes —segons que sembla bastant diferents a les que havia llegit el cap d'estat àrab—, el debat públic i un sens fi d'il·lusions s'apoderaven dels pensaments de molts periodistes i polítics i, sobretot, dels pobles afectats.

"El president Assad m'ha dit que estava preparat per a una pau veritable i total amb Israel", havia observat Clinton. Mentre que Assad, serè, somreia escoltant el president americà. En públic, almenys, el sirí havia estat més líric que precís. I el text que va llegir, en àrab, en la traducció que circulà no coincidia ben bé amb la versió feta per Clinton. Amb tot, el cap d'estat israelià s'apoderà ràpidament del tema i, quan menys s'ho esperava ningú, sense cometre l'error de rebutjar l'obertura siriana, feia llençar al Parlament d'Israel la hipòtesi sensacional d'una consulta en què el poble israelià hauria de decidir si volia la retirada de les terres conquerides a Síria als cims del Golan. Al cap i a la fi, el poble no havia estat consultat sobre la retirada del Sinaí, ni sobre la creació de l'autonomia a Gaza i Jericó.

Com a primer senyal tangible d'una neta millora en les perspectives de pau entre Síria i Israel, el primer ministre Yitzhak Rabin feia saber, per mitjà del vice-ministre de la Defensa, Motta Gur, que, en cas d'una retirada del Golan, el Govern organitzaria un referèndum nacional. Aquesta eventualitat, que constituiria un fet sense precedents en la història constitucional d'Israel, provocà de seguida unes reaccions polítiques importants, fins a l'interior mateix de la majoria al poder. Notem, però, que el mecanisme d'un referèndum s'hauria de crear de bell nou, ja que el concepte ni tan sols existeix en la llei fonamental de l'estat d'Israel. La dreta s'hi oposa i, a més, a diferència dels laboristes al poder, reclama unes eleccions anticipades abans i no després de concloure cap tractat amb el Govern de Damasc.

Els alts del Golan, ocupats per Israel des del 1967, representen un paper clau en el procés de pau a l'Orient Mitjà.

El Golan històric. Amb tot, els jueus tenen bases bíbliques per a considerar la zona com a històricament pròpia. Ja als primers temps de l'establiment de les dotze tribus en aquella terra, que coneixien com a Basan, Golan era una de les ciutats refugi on podien anar a amagar-se els homicides involuntaris. Pertangué a la tribu de Manassès (de la qual, per cert, provindrien la major part dels jueus dels Països Catalans). Antigament, es trobava en la ruta comercial que anava de Damasc a Aràbia i als ports de la Mar Roja.

Basan, llavors famosa pels seus roures i per una terra de pastures fèrtil, fou repoblada per

la pau amb Síria

la meitat de la tribu de Manassès. Però bona part de la terra es va deteriorar i es va convertir en una gran extensió desèrtica. Tiglath-Pileser d'Assíria la conquistà el segle VIII aC. Després, estigué successivament a les mans dels perses, de la dinastia hel·lènica dels selèucides i finalment dels romans.

A l'època del segon temple, la ciutat va ser la capital de la regió occidental de Basan; els jueus s'hi mantingueren fins al segle V de l'era actual. El Golan superior, conegut a la Bíblia com a Beth-Maachà, s'estenia des de la muntanya d'Hermon fins al mar de Galilea. Era una terra de pastures i poc poblada, men-

Al Golan, hi ha 20.000 sirians sota control israelià. El Govern de Damasc no els té oblidats.

ARXIU

tre que el Golan inferior, conegut com a Gesur, seria rica i fèrtil fins que els àrabs l'envaïren.

L'emperador August la donà a Herodes, que la repoblà amb idumeus i jueus de Babilònia, amb la finalitat que la protegissin contra les bandes de lladres del desert. Encara que els jueus continuaren vivint-hi fins a finals de l'edat mitjana, el territori fou governat per una tribu d'àrabs que s'hi establiren el segle V, sota protecció romana.

Els altells del Golan, des d'on els sirians bombardejaven els *kibbutzim* emplaçats al llarg de la vall superior del Jordà, foren ocupats per les tropes israelianes durant la guerra dels Sis Dies del 1967. Més tard, la zona fou poblada extensament amb diversos establiments israelians i annexionat oficialment el 1981. Una annexió, tanmateix, denunciada per unanimitat pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides.

Dominat per la muntanya d'Hermon, damunt de la qual s'alcen unes antenes immenses de les tele-comunicacions israelianes, aquest altiplà és per als sirians la prova indiscutible de la "voluntat expansionista" d'Israel.

Avui, la població és d'unes 34.000 persones, la majoria de les quals són àrabs sirians; però també hi ha els drusos, que viuen al Basan oriental, així com circassians i turcomans, restes de l'època del domini turc. Mil d'aquests pobladors són més temporals que els altres. Es tracta dels prop de mil soldats de les Nacions Unides, polonesos i austríacs, que vigilen una línia neutral que separa els jueus dels àrabs.

Repartits en cinc poblets ocupats pels israelians, els 20.000 sirians que viuen sota la llei d'Israel no són oblidats pel Govern de Damasc, ja que cada dia la ràdio i la televisió difonen programes que els són dedicats expressament. Són sobre llengua àrab o sobre instrucció cívica, sempre amb la finalitat de contrarestar els programes de les escoles israelianes. A base d'unes condicions molt estrictes, els sirians del Golan poden visitar els seus parents a l'altra banda de la frontera; el pas es fa sota el control de l'ONU i de la Creu Roja.

Probablement, el Yom Kippur més agnós que hagin experimentat els israelians fou el de l'any 5734, és a dir, el del 6 d'octubre de 1973, quan els soldats de les forces de defensa d'Israel, que resaven al canal de Suez i als alts del Golan, foren agredits amb uns atacs

en massa i simultanis per part dels àrabs.

Per ells, el fet que allò que havia d'haver estat un desastre total es transformés finalment en una gran victòria no podia explicar-se sense la intervenció de la providència. I, per tant, miren amb una consideració especial aquelles tres setmanes de costoses campanyes conegudes com la guerra del Yom Kippur.

El comandant del front septentrional era aleshores el general Itzhak Hofí. Poc abans de l'inici de les hostilitats, afortunadament per a Israel, Hofí no acceptà el punt de vista dels serveis secrets militars segons el qual la concentració de tropes sirianes era simplement una rutina, i per això mantingué un ampli estat d'alerta. També li fou possible aconseguir reforços i, fent avançar les seves forces pels altells del Golan, es trobà en bona posició per a afrontar els atacs sirians quan aquests es produïren. El seu estat d'alerta i el seu poder de deducció en aquella oportunitat l'assenyalaren, sens dubte, per a tasques de major envergadura. Més tard, el nomenaren cap del servei secret civil, o Mossad.

El possible pla de Síria. De fet, ja fa dos anys i mig que Síria presentà una proposta de converses de pau bilaterals amb Israel. Certament, la proposta apel·lava a Israel perquè acceptés el principi d'intercanviar "terra per pau" i es retirés del Golan. Però afegia que als israelians els seria permès de quedar-se als llocs on s'haguessin establert; això sí, sota sobirania siriana. Tot i que no era gaire clar si els prometien alguna cosa més que paraules, la proposta assegurava que el seu accés a Israel els estaria garantit. Els únics establiments que quedarien exclosos d'aquell pla serien els fets a corre-cuita, després de la conferència de Madrid. La proposta afegia

La desmilitarització de la zona és un dels esculls de la negociació. Les forces de l'ONU haurien d'assegurar-ne el control policíac.

que, entre els dos països, hi hauria dues zones desmilitaritzades i dues zones lleugerament militaritzades a la rereguarda, amb un pla semblant als arranjaments fets entre Israel i Egipte respecte al Sinaí. Les zones desmilitaritzades s'estendrien vint quilòmetres a l'oest dins d'Israel i vint quilòmetres a l'est dins de Síria, a partir de l'antiga frontera internacional. L'acord duraria quinze anys; temps suficient, segons els sirians, per a establir la confiança.

El pla, en detall i amb un seguit de mapes especialitzats, fou preparat a Damasc, al quarter general de les forces sirianes. El resultat va ser que els israelians haurien de desmilitaritzar tota la vall de l'Holà i els sirians la majoria dels alts. Aquestes dues zones estarien sota el control policíac d'una força internacional provinent dels cinc membres permanents del Consell de Seguretat de les Nacions Unides -Estats Units, Rússia, Regne Unit, França i Xina.

Síria també proposava unes altres zones de seguretat. L'una, a Síria, aniria dels alts del Golan a Damasc; mentre que l'extensió de l'altra zona, a Israel, no quedava clara. En aquelles zones no s'hi permetrien ni tancs ni artilleria pesant; només armament lleuger.

Llavors, la reacció no oficial d'Israel fou que el Govern estaria preparat per a retirar-se dels altells a canvi d'un acord signat per Síria. Però la reacció dels militars israelians fou escèptica, ja que Síria no tenia cap regiment de tancs a les terres situades entre els alts i Damasc (es troben a l'est i al nord de la capital). A més, i qui sap si per això l'acord llavors no tirà endavant, Assad deixà ben clar que no estava interessat en cap acord per separat si abans Israel i els palestins no arreglaven els problemes de la franja de Gaza i de Cisjordània.

Pel que fa al Golan, Síria hi té sobretot un lligam simbòlic, i podríem pensar que els acords de pau el buidarien del seu valor estratègic. Molts fets assenyalen que, tot i unes afirmacions reiterades, no té gaire pressa a recuperar-la i que espera que palestins i jordans facin les concessions territorials que li permetin justificar la seva actuació. És evident que Síria no firmarà la pau fins que aquests dos grups àrabs ho hagin fet.

Per la seva banda, per Israel la importància del Golan no és solament estratègica. També hi ha l'aigua. Ja que els dos terços del consum de tot Israel provenen dels territoris ocupats i, segons una estadística siriana, en el Golan els jueus obtenen anualment 127 milions de metres cúbics. Segons la llei israeliana, el Golan fou "legalment" annexionat el 1981 per una llei de la Knesset, l'assemblea d'Israel. Dins del mateix partit del Govern, són molts aquells a qui els repugna la idea

d'abandonar la totalitat del Golan, el seu valor estratègic i les seves importants fonts d'aqüífers. A més, a diferència del que passa a Cisjordània i a Gaza, la gran majoria dels 13.000 colons establerts a l'altiplà són fidels del partit laborista, i s'hi volen quedar. Una retirada per mitjans diplomàtics els faria sentir-se traïts. En canvi, amb una consulta popular, amb el referèndum, a tort o a raó se senten segurs de guanyar.

Al camp palestí, les perspectives de pau animen els refugiats del 1967, que viuen amuntegats als suburbis de Damasc. Fa vint-i-sis anys eren 140.000; avui són 235.000. El Govern de Damasc els ha garantit que, per a cada cap de família, els seus fills i els seus nets casats, rebran en tornar una casa i un terreny. És ben probable que, per ells i per molts altres, això no passi de ser un somni.

En aquesta pugna entre dos pobles per un mateix país, la partició, baldament sigui l'únic compromís que funcionaria, deixa una gran part dels refugiats palestins sense solució o justícia. Aquells palestins que no foren desarrelats per causa del conflicte (com per exemple, la gent establerta a Cisjordània) poden estar contents amb el fet que s'hi hissà la bandera palestina i Israel es retirarà darrere unes fronteres noves. Això no obstant la majoria dels palestins de Gaza són refugiats o fills de refugiats de Jaffa o d'altres ciutats i pobles que, ara, seran per sempre part d'Israel. Ells, com els palestins del Líban, de Jordània, de Síria i de més enllà, no recuperaran les seves llars amb aquesta partició. D'altra banda, centenars dels seus pobles ja no existeixen.

La partició que ara es perfila deixarà molts membres d'ambdues comunitats al costat erroni de qualsevol frontera. Israel continuarà tenint els seus ciutadans àrabs; i a la nova Palestina hi pot continuar havent alguns establiments jueus. La solució ideal seria que aquestes minories ubicades a l'altra banda de la frontera poguessin formar un pont, un lligam amistós entre uns veïns novament en pau. Però també és possible que constitueixin l'esca que encara faci encendre una altra conflagració.

Ara com ara, no podem saber si la hipòtesi del referèndum es veurà mai concretada. Però, en suscitar-la, el govern de Yitzhak Rabin ha transmès un missatge doble. D'una banda als americans, que l'empaiten perquè conclouï els acords. És com si els digués que, si van massa de pressa i no li donen unes garanties suficients, el Govern d'Israel atenuarà els seus passos i es girarà cap al paper popular. Mentre que el missatge adreçat als sirians els diu que Rabin s'ha donat que el cas del Golan és per ells menys prioritari que l'acostament al Govern americà. Els exi-

geix que parlin, clar i fort, adreçant-se als jueus i no a Bill Clinton; ja que, al capdavant, si volen tenir un resultat tangible, els caldran uns contactes i uns acords directes amb els israelians. Àrabs i jueus atorguen una gran importància als símbols i, per tant, als uns i als altres els convé fer cas i acomplir tot un seguit de rituals que no són precisament els de Washington. I, fins i tot, als palestins, ja que una conseqüència de les declaracions de Ginebra (no pas volgudes per Hafiz al-Assad) és el que ara sembla dir-li a Iàsser Arafat: "Ja ho heu vist, si no deixeu de tergiversar l'autonomia de Gaza i de Cisjordània, ens veurem obligats a anar d'acord amb els sirians, i vosaltres ja us apanyareu". És un fet prou conegut que Assad no pot veure ni sentir Iàsser Arafat.

Jordi Ventura

